

**Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd
om slakt och annan avlivning av djur;**

SJVFS 2007:77

Saknr L22

Utkom från trycket
den 19 november 2007

beslutade den 15 november

Statens jordbruksverk föreskriver¹, med stöd av 4, 8 a, 15 och 30–32 §§ djurskyddsförordningen (1988:539) och 4 § epizootiförordningen (1999:659) följande. Dessutom beslutar Jordbruksverket om följande allmänna råd.

Innehållsförteckning

1 kap. Allmänna bestämmelser	s. 3
Tillämpningsområde och definitioner	s. 3
Hänvisningar till andra bestämmelser	s. 4
2 kap. Kunskapskrav	s. 5
3 kap. Hantering av djur på slakterier	s. 6
Beredskap	s. 6
Daglig hantering	s. 6
4 kap. Utrustning och djurutrymmen på slakterier	s. 7
Avlastning och drivning av djur	s. 8
Stallutrymmen	s. 8
5 kap. Hållande och skötsel av djur på slakterier	s. 10
6 kap. Bedövning	s. 12
Fixering	s. 12
Tillåtna bedövningsmetoder	s. 12
Mekanisk bedövning	s. 12
Elektrisk bedövning	s. 17
Koldioxidbedövning	s. 19
7 kap. Slakt	s. 20
8 kap. Annan avlivning	s. 21
Avblodning	s. 24
Dekapitering	s. 24
Halsdislokation	s. 24
Slag mot huvudet	s. 24
Hjärnstamsstick	s. 25
Huvudskott	s. 25

¹ Jfr rådets direktiv 93/119/EG av den 22 december 1993 om skydd av djur vid tidpunkten för slakt eller avlivning (EGT L 340, 31.12.1993, s. 21, Celex 31993L0119), ändrat genom rådets förordning (EG) nr 806/2003 av den 14 april 2003 (EGT L 122, 16.5.2003, s. 1, Celex 32003R0806). Anmälan till kommissionen har gjorts enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 98/34/EG av den 22 juni 1998 om ett informationsförfarande beträffande tekniska standarder och föreskrifter och beträffande föreskrifter för informationssamhällets tjänster (EGT L 204, 21.7.1998, s. 37, Celex 398L0034), senast ändrat genom Akt om Tjeckien m.fl. länders anslutning till EU (EUT L 126 28.04.2004 s. 2, Celex 12003TR/04/).

SJVFS 2007:77

Distansavlivning.....	s. 26
Maceration.....	s. 27
Elektrisk ström	s. 27
Narkosmedel och andra avlivningspreparat	s. 28
Koldioxid.....	s. 29
Akut avlivning av fisk.....	s. 30
9 kap. Övriga bestämmelser	s. 30
Ikraftträdande och övergångsbestämmelser	s. 31

1 KAP. ALLMÄNNA BESTÄMMELSER

Tillämpningsområde och definitioner

1 § Dessa föreskrifter ska tillämpas vid slakt eller annan avlivning av följande husdjur och andra djur om de hålls av människan: nötkreatur, får, getter, renar, hjortar och övriga idisslare, grisar, hästdjur, fjäderfä och strutsfåglar samt övriga fåglar, hundar, katter, rävar, minkar, kaniner, gnagare, tamillrar, primater, groddjur och kräldjur. För odlad fisk gäller dessa föreskrifter endast vid annan avlivning än slakt.

2 § Dessa föreskrifter gäller inte

1. försöksdjur i de fall då andra avlivningsmetoder godkänts av djurförsöksetisk nämnd enligt 49 a § djurskyddsförordningen (1988:539) i varje enskilt fall.

2. hägnat vilt som jagas i enlighet med bestämmelserna i jaktlagen (1987:259), jaktförordningen (1987:905) eller föreskrifter som meddelats med stöd av jaktförordningen.

3 § Vid tillämpningen av dessa föreskrifter ska de regler som anges för nötkreatur även gälla djur som tillhör grupperna *Bubalus* (bufflar), *Bos* (myskoxar, jakar m.m.), *Bison* (bisonoxe, visent m.m.) och *Syncerus* (afrikansk buffel).

4 § Ord eller uttryck som används i denna författning har följande betydelse:

avlivning: varje metod som leder till att ett djur dör,

avvanda djur: djur vars foderstat inte längre huvudsakligen består av mjölk eller mjölkersättningsmedel,

bedövning: varje metod som inför slakt eller annan avlivning gör ett djur medvetslöst,

bultpistol: instrument med penetrerande bult för mekanisk bedövning före avlivning. För fjäderfä avser begreppet bultpistol även instrument med icke-penetrerande bult,

dekapitering: avlivning genom att huvudet hastigt avskiljs från kroppen med hjälp av ett vasst verktyg,

distansavlivning: avlivning på avstånd genom skjutning med bröstskott,

drivning: all förflyttning av djur från transportfordon till utrymmen där djuren hålls i väntan på avlivning eller från transportfordon eller utrymmen där djuren hålls till den plats där de ska bedövas eller avlivas,

enhandsvapen: pistol eller revolver, avsedd för kulpatroner,

fixering: varje metod som tillämpas för att begränsa ett djurs rörelseförmåga i syfte att underlätta bedövning,

fjäderfä: fåglar av typerna höns (*Gallus gallus*), kalkoner (*Meleagridae*), ankor (*Anatinae*), gäss (*Anser*), vaktlar (*Coturnix*) och pärlhöns (*Numdidae*)

fåglar: klassen *Aves*,

försöksdjur: djur som används i djurförsök eller som föds upp, förvaras eller tillhandahålls för djurförsök.

gnagare: ordningen *Rodentia*,

groddjur: klassen *Amphibia*,

hagelgevär: slätborrat tvåhandsvapen konstruerat för hagelpatroner,

halsdislokation: avlivning genom hastig vridning-sträckning-tänjning av halskotpelaren på ett sådant sätt att ryggmärgen slits av, halsens blodkärl brister och djuret omedelbart dör,

hägnat vilt: vilt som hålls på ett markområde som inhägnats med stängsel i avsikt att permanent hålla djuren fångna inom området,

hästdjur: familjen *Equidae*,

höns: arten *Gallus gallus*,

kaniner: ordningen *Lagomorpha* (bl.a. kaniner och harar),

koldioxidtunnel: slutet containersystem för koldioxidavlivning i två faser, vilket följs av nermalning av djurkropparna i kvarn.

kräldjur: klassen *Reptilia*,

kulmask: instrument med penetrerande fri kula för mekanisk bedövning före slakt eller annan avlivning, gjort för att placeras i direkt kontakt med djurets huvud,

kulvapen: vapen med fri projektil (kula),

maceration: avlivning i kvarn med snabbroterande slagor, s.k. homogenizer,

mekanisk bedövning: bedövning med kulvapen, hagelgevär eller bultpistol eller slag i huvudet med ett hårt föremål,

nötkreatur: arterna *Bos taurus* och *Bos indicus*,

odlad fisk: fisk som hålls för livsmedelsproduktion, utsättning eller avel inför någon av dessa verksamheter,

primater: djur tillhörande ordningen *Primates*,

skjutvapen: bultpistol, kulvapen samt hagelgevär,

slakt: avlivning av djur avsedda för livsmedels- eller foderproduktion genom avblodning,

slakteri: byggnad eller lokal, även mobil sådan, iordningställd för slakt av husdjur, där köttet är avsett för försäljning,

strutsfåglar: fåglar av arterna struts, emu och nandu (*Ratitae*),

strövren: ren som befinner sig på vinterbetesmark under perioden 1 maj-30 september,

tamiller: frett, den domesticerade formen av europeisk iller (*Mustela putorius furo*),

uppstallning: hållande av djur i stall, fällor, hägn eller utrymmen för förvaring av transportbehållare på slakteriets område innan de slaktas, samt

övriga fåglar: andra fåglar än fjäderfän och strutsfåglar.

Hänvisningar till andra bestämmelser

5 § Grundläggande bestämmelser om slakt och annan avlivning finns i 13–15 §§ djurskyddslagen (1988:534) samt 30–32 a §§ djurskyddsförordningen (1988:539). Bestämmelser om ilastning, transport samt urlastning av djur finns i rådets förordning (EG) nr 1/2005 av den 22 december 2004 om skydd av djur under transport och därmed sammanhängande förfaranden och om ändring av direktiven 64/432/EEG och 93/119/EG och förordning (EG) nr 1255/97² samt i Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (DFS 2004:10) om transport av levande djur.

² EUT L 3 05.01.2005, s. 1 (Celex 32005R0001).

Bestämmelser om avlivning av djur vid förebyggande och bekämpning av epizootiska sjukdomar finns i 4 kap. Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2002:98) om förebyggande och bekämpning av epizootiska sjukdomar.

Bestämmelser om veterinärs rätt att förskriva och tillhandahålla läkemedel finns i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2002:57) om veterinärs rätt att förskriva och tillhandahålla läkemedel i anslutning till djursjukvård och djurhälsovård.

Bestämmelser om avlivning av övergivna eller förvildade katter finns även i lagen (1943:459) om tillsyn av hund och katt m.m.

Bestämmelser om tillstånd för vapeninnehav och rätt att använda skjutvapen vid avlivning av djur finns i vapenlagen (1996:67) samt i vapenförordningen (1996:70). Bestämmelser om avlivning av vilt regleras i Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd om jakt och statens vilt (NSF 2002:18).

6 § Bestämmelser om slakt och om offentlig kontroll i samband med slakt finns även i Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (DFS 2007:2) om offentlig djurskyddskontroll samt i följande EG-förordningar: Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 853/2004 av den 29 april 2004 om fastställande av särskilda hygienregler för livsmedel av animaliskt ursprung³ samt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 854/2004 av den 29 april 2004 om fastställande av särskilda bestämmelser för genomförandet av offentlig kontroll av produkter av animaliskt ursprung avsedda att användas som livsmedel⁴.

2 KAP. KUNSKAPSKRAV

1 § Personer som hanterar djur i samband med slakt eller annan avlivning ska ha goda kunskaper om djurskydd och tillräckliga färdigheter för att kunna följa bestämmelserna i dessa föreskrifter. De ska även ha kunskaper och färdigheter i praktisk djurhantering.

2 § Den som ska bedöva eller avliva ett djur ska vara väl förtrogen med den bedövnings- respektive avlivningsmetod som ska användas.

3 § Företag eller organisationer som bedriver verksamhet med slakt eller annan avlivning av djur ska se till att personal som är sysselsatt med hantering, bedövning, slakt eller annan avlivning har genomgått utbildning som ger de kunskaper som anges i 1 och 2 §§.

Genomgången utbildning ska dokumenteras.

Allmänna råd till 2 kap. 3 §

På slakteri bör den officiella veterinären vid slakteriet medverka vid planeringen och genomförandet av utbildningen. Vid övriga företag eller organisationer bör en veterinär medverka vid planläggningen och genomförandet av utbildningen.

Utbildningen bör innehålla en teoretisk del och en praktisk del. Utbildningen bör anpassas till det eller de djurslag som hanteras vid företaget eller organisationen. Innan en person själv ska ansvara för bedövning, slakt eller

³ EUT L 139, 30.4.2004, s. 55 (Celex 32004R0853).

⁴ EUT L 139, 30.4.2004, s. 206 (Celex 32004R0854R).

annan avlivning bör denne ha arbetat parallellt med en person som behärskar de aktuella metoderna.

4 § För personer som hanterar försöksdjur gäller även de utbildningskrav som anges i Centrala försöksnämndens kungörelse (SJVFS 1992:11) med föreskrifter och allmänna råd om utbildningskrav vid användning av djur för vetenskapliga ändamål m.m. samt 6 kap. Djurskyddsmyndighetens föreskrifter (DFS 2004:15) om uppfödning, förvaring, tillhandahållande och användning m.m. av försöksdjur.

3 KAP. HANTERING AV DJUR PÅ SLAKTERIER

Beredskap

1 § Varje slakteri ska ha en plan för hur djurskyddet ska upprätthållas. Planen ska syfta till att upprätthålla ett gott djurskydd i alla led av den dagliga hanteringen av djur, från djurens ankomst till slakteriet fram till bedövning och avlivning. Planen ska även ta hänsyn till risken för tekniska fel som t.ex. strömavbrott eller andra omständigheter som stoppar eller fördröjer slaktarbetet, eller på annat sätt påverkar djurskyddet negativt. Ytterligare bestämmelser om planen finns i 5 kap. 8 §.

Planen ska finnas lätt tillgänglig på slakteriet så att personalen kan ta del av den.

Allmänna råd till 3 kap. 1 §

Planen bör utformas i samverkan med den officiella veterinären på slakteriet. Planen bör ta hänsyn till vilka åtgärder avseende utfodring, mjölkning m.m. som vidtas på gårdsnivå innan djuren transporteras till slakteriet, hur transporten går till samt vilka möjligheter det finns att ställa upp det antal djur som ska levereras under dagen. Planen bör även omfatta rutiner för att vid behov kunna omdirigera djur till andra slakterier.

Anläggningar som är beroende av elström för djurens välfärd bör ha tillgång till reservkraftverk för att kunna bibehålla de funktioner som krävs för ett gott djurskydd.

Daglig hantering

2 § Djur får inte föras till ett stall som är avsett för slaktdjur, om de inte ska slaktas. Om djuren inte slaktas omedelbart efter ankomsten ska de stallas upp.

3 § Djur som har skadats under transporten eller vid ankomsten till slakteriet ska avlivas omedelbart efter ankomsten till slakteriet. Detsamma gäller djur som uppvisar sjukdomstecken samt svaga eller icke avvanda djur.

Djur som är oförmögna att gå eller har svårt att förflytta sig av egen kraft ska avlivas där de befinner sig.

Under förutsättning att djuret stallas upp i ett särskilt utrymme enligt 4 kap. 8 § och att den officiella veterinären vid slakteriet gör bedömningen att uppställningen inte medför lidande för djuret får kravet på omedelbar avlivning frångås i högst två timmar. Sådan uppställning ska journalföras.

4 § Vid uppställning ska djuren hanteras lugnt.

Allmänna råd till 3 kap. 4 §

Etablerade djurgrupper bör hållas samman och inte blandas under uppställning.

Djur bör stallas upp på ett sådant sätt att risken för att de skadar varandra genom upphopp eller aggressioner minimeras.

Omflyttning av djur inför övernattnings bör undvikas.

5 § Vid drivning ska djuren hanteras lugnt. Djuren ska ha tillräckligt med utrymme för att kunna förflytta sig och deras flockinstinkt ska utnyttjas. Där så är nödvändigt ska djuren dock ledas individuellt. Djuren ska tydligt kunna uppfatta drivvägen och får inte utsättas för vägval.

Om hjälpmedel måste användas vid drivning får dessa endast användas för att styra djuren.

Hästar ska ledas individuellt.

Allmänna råd till 3 kap. 5 §

Om hjälpmedel behövs vid drivning av djuren bör en sorteringspaddel eller en s.k. tvåhandsdrivskiva användas.

Etablerade djurgrupper bör hållas samman och inte blandas under drivning.

6 § Elektrisk pådrivare får bara användas i undantagsfall, och då endast i fråga om grisar och vuxna nötkreatur. En elektrisk pådrivare får enbart användas mot djurets bakkelsmuskulatur, och endast om djuret har fri väg framåt.

Endast enstaka impulser av högst en sekunds varaktighet får ges. Stiften på pådrivaren ska vara avrundade.

7 § Djuren får inte utsättas för slag eller sparkar. De får inte lyftas i hud, päls, ull, fjädrar, huvud, horn, ben, vingar, öron eller svans. De får inte heller hanteras på annat sätt som kan orsaka smärta eller lidande.

Fjäderfän som bedövas genom ett strömförande vattenbad får dock så skonsamt som möjligt hängas upp i fötterna omedelbart före bedövningen under de förutsättningar som anges i 6 kap. 1 §. Fotbyglarna ska vara anpassade till djurets storlek.

8 § Vid urlastning av fjäderfä ur behållare får behållarna inte tömmas på ett sådant sätt att djuren skadas.

4 KAP. UTRUSTNING OCH DJURUTRYMMEN PÅ SLAKTERIER

1 § Utrustning som används vid bedövning eller avlivning av djur ska vara utformad och användas på ett sådant sätt att bedövningen eller avlivningen sker snabbt och effektivt i enlighet med bestämmelserna i dessa föreskrifter.

Utrustningen ska underhållas regelbundet och besiktigas dagligen. Underhåll och daglig kontroll av utrustningen ska journalföras.

Ytterligare bestämmelser om underhåll av utrustning finns i 6 kap. 5 §.

2 § På bedövnings- och avlivningsplatsen ska det finnas reservutrustning för bedövning och avlivning lätt tillgänglig för att användas i nödsituationer.

Reservutrustningen ska underhållas regelbundet och besiktigas dagligen. Underhåll och daglig kontroll av utrustningen ska journalföras.

När det finns levande djur i lokalerna, ska det finnas lätt flyttbar utrustning åtkomlig i anslutning till stallutrymmena för bedövning och avlivning av skadade eller akut sjuka djur.

Allmänna råd till 4 kap. 1-2 §

För att underlätta hanteringen bör reservutrustningen för bedövning, när så är lämpligt, vara av samma typ som den ordinarie bedövningsutrustningen.

3 § Utrymmen och utrustning på slakterier ska vara lätta att rengöra och desinficera. Golven ska vara halkfria och väl dränerade.

Avlastning och drivning av djur

4 § Slakterier ska vara lämpligt utformade och ha lämplig utrustning för avlastning av djur.

Utrustningen för avlastning ska vara försedd med halksäkert underlag och, om det behövs, sidoskydd. Broar och ramper ska vara utrustade med sidoväggar, staket eller annat skydd som gör att djuren inte riskerar att falla av eller skadas.

Allmänna råd till 4 kap. 4 §

Vid behov bör den del av slakteriområdet där levande djur hanteras vara utformad på ett sådant sätt att djur som kommit lösa inte kan avvika från området.

5 § Drivgångar ska vara horisontella eller luta svagt uppåt och vara konstruerade så att djurens flockinstinkt och naturliga beteende kan utnyttjas vid drivning.

Allmänna råd till 4 kap. 5 §

Drivgångarnas lutning bör inte överstiga 17 procent.

Drivgångar bör vara utformade på ett sådant sätt att man undviker uppenbara blindgångar, d.v.s. gångar där slutet syns tydligt, och skarpa krökar. Golvbrunnar eller liknande bör inte finnas i drivgångar.

Ljuset i drivgångar bör inte blända djuren och normalt sett vara inrättat så att djuren rör sig från ett mörkare till ett ljusare område.

Djur bör endast vistas i drivgångar medan slakt pågår.

6 § Vid drivning med mekanisk drivanordning ska denna ha en sådan utformning att djuren inte riskerar att skadas.

Drivanordningen ska ansluta väl till drivgångens väggar och golv samt vara utformad så att den stannar om ett djur inte flyttar sig.

Den mekaniska drivanordningens manöverdel ska placeras så att de djur som drivs kan övervakas. Övervakning ska ske under maskinell drivning.

Stallutrymmen

7 § Ett slakteri ska ha stallutrymmen i tillräcklig utsträckning.

Slakterier där renar eller hjortar slaktas får i stället ha fällor eller hägn i tillräcklig utsträckning. Dessa ska ha lämpligt skydd mot ogynnsamma väderleksförhållanden.

Stallutrymmen, fällor och hägn ska vara utformade på ett sådant sätt att djuren inte riskerar att skadas och att djurens hälsotillstånd lätt kan kontrolleras.

8 § Det ska finnas ett särskilt utrymme för uppstallning av sjuka, skadade och icke avvanda djur, om inte rutinen på slakteriet är sådan att dessa djur avlivas omedelbart efter ankomst.

9 § När nötkreatur, får, getter, grisar, hästar och fjäderfän stallas upp på slakterier gäller måttbestämmelserna i Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (DFS 2007:6) om hästhållning respektive Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (DFS 2007:5) om djurhållning inom lantbruket.

Om fjäderfän förvaras i transportbehållare på slakteriet gäller i stället de måttbestämmelser som anges i rådets förordning (EG) nr 1/2005 av den 22 december 2004 om skydd av djur under transport och därmed sammanhängande förfaranden och om ändring av direktiven 64/432/EEG och 93/119/EG och förordning (EG) nr 1255/97⁵.

Om nötkreatur, får, getter eller grisar hålls i gruppbox gäller i stället måttbestämmelserna i nedanstående tabell A. För nötkreatur som hålls i endjursboxar gäller nedanstående tabell B. Gruppboxar ska vara utformade så att djuren har möjlighet att vända sig.

Tabell A. Utrymme för djur i lösdrift

Måtten avser fria mått

	Vikt (kg)	Förvaring under dagtid (m ²)	Förvaring över natten (m ²)
<i>Nötkreatur</i>	< 100	0,5	1,0
	100-250	1,0	1,5
	250-400	1,5	1,9
	400-600	2,0	2,3
	> 600	2,5	2,7
<i>Får och get</i>	< 50	0,3	0,5
	> 50	0,5	1,0
<i>Gris (slaktgrisar)</i>	< 120	0,55	0,75
<i>Gris (vuxna grisar)</i>	> 120	1,0	1,5

⁵ EUT L 3 05.01.2005, s. 1 (Celex 32005R0001).

Tabell B. Utrymme för nötkreatur i endjursboxar

Måtten avser fria mått

Djurets längd¹ (m)	Ungefärlig vikt (kg)	Boxens minsta längd² (m)	Boxens minsta bredd i mankhöjd³ (m)
< 1,80	550-650	2,5	0,8
1,80-2,00	650-850	2,75	0,85
> 2,00	> 850	3,0	0,9

1) Avstånd från svansrot till hornbas.

2) Om boxen inte är rätvinklig ska längden ökas i den utsträckning som behövs för att djurets resnings- och lägningsbeteende inte ska påverkas negativt.

3) Boxen ska vara så bred nedtill att djuret kan ligga utan svårighet.

10 § Vid uppställning ska djuren ha ett klimat som är anpassat till deras behov av termisk komfort. Om djuren har varit utsatta för höga temperaturer i fuktigt väder ska de avkylas på lämpligt sätt.

11 § Stallutrymmen ska vara försedda med artificiellt ljus som inte förorsakar djuren obehag och som medger att tillsynen över dem kan ske utan svårigheter.

Om djur hålls i stall under den mörka tiden på dygnet ska dämpad belysning vara tänd.

12 § I stallutrymmen får djuren inte utsättas för hög ljudnivå och får endast tillfälligtvis utsättas för mekaniskt buller överstigande 75 dBA.

Allmänna råd till 4 kap. 12 §

Grindar eller liknande inredningsföremål bör vara försedda med ljuddämpningsanordningar eller vara utförda i material som ger samma funktion.

5 KAP. HÅLLANDE OCH SKÖTSEL AV DJUR PÅ SLAKTERIER

1 § Djur som kan förväntas vara aggressiva mot varandra ska hållas åtskilda.

Om djur hålls lösgående ska hornbärande och hornlösa djur hållas åtskilda, om de inte tidigare hållits i samma grupp. Hornbärande och hornlösa renar behöver dock inte hållas åtskilda.

Allmänna råd till 5 kap. 1 §

Djur av olika art, kön och ålderskategori samt djur som kommer från olika besättningar bör hållas åtskilda. Slaktgrisar, renar, fjäderfän respektive unga strutsar av olika kön i etablerade grupper kan dock hållas tillsammans.

2 § Strutsfåglar får inte bindas. Fixering på annat sätt får endast vara tillfällig i samband med hantering. Strutsfåglar får inte hållas fast eller på annat sätt fångas i benen, fjädrarna eller enbart en vinge.

3 § Tillsyn över uppstallade djur ska ske minst morgon och kväll.

Allmänna råd till 5 kap. 3 §

På kvällen bör tillsyn ske efter det att samtliga djur för dagen har kommit till slakteriet.

4 § Fjäderfän som har transporterats i behållare ska slaktas så snart som möjligt efter ankomsten till slakteriet. Om så inte kan ske ska de vattnas och utfodras enligt 5 och 6 §§.

5 § Djuren ska under uppställning ha fri tillgång till dricksvatten, med undantag av fjäderfä enligt 4 § första meningen.

6 § Om den sammanlagda tiden för transport till och uppställning på slakteriet överstiger tolv timmar ska djuren utfodras med foder som är lämpligt för djurarten och i tillräcklig mängd. Idisslare ska förses med stråfoder.

7 § Djur får stallas upp på slakteri högst en natt. Djur som stallas upp över natten ska slaktas utan dröjsmål följande dag. Renar som hålls i hägn enligt 4 kap. 7 § får dock hållas i hägnet i upp till fem dygn.

Allmänna råd till 5 kap. 7 §

Om det inte går att undvika att stalla upp djur över natten, bör de djur som hålls över natten vara de djur som kom sist in till slakteriet den dagen.

8 § Högmjolkande kor ska slaktas före slaktdagens slut. Slakteriet ska informera sig om vilka kor som är högmjolkande. Om högmjolkande kor anländer till slakteriet efter slaktdagens slut, ska de slaktas omgående nästa dag. Kor med uppenbart spänt juver ska mjölkas innan övernattnings.

Mjölknings som utförts på slakteri ska journalföras.

Av den plan om djurskydd som slakterierna ska upprätta enligt 3 kap. 1 § ska det framgå vilka rutiner slakteriet har för att följa reglerna i första stycket om hur högmjolkande kor ska behandlas.

Allmänna råd till 5 kap. 8 §

Mjolkande kor bör ges förtur till slakt. Av den dokumentation som följer med ett nötkreatur till slakt bör i förekommande fall framgå djurets laktationsstatus och tidpunkt för senaste mjölkning.

9 § Utöver vad som anges i 16 § djurskyddsförordningen (1988:539) ska liggytorna förses med lämpligt strömedel i erforderlig mängd för de djur som stallas upp över natten.

Detta krav gäller dock inte nötkreatur i endjursboxar som försetts med dränerande gummigolv av en typ som ger minst samma komfort och renhet som strömedel i erforderlig mängd.

6 KAP. BEDÖVNING

Fixering

1 § Följande metoder är tillåtna för att kortvarigt minska ett djurs rörelsefrihet vid bedövning

1. användning av bedövningsbox, som får vara utrustad med anordning för fixering av huvudet,
2. fasthållning av djurets huvud med en grimma, brems eller liknande vid mekanisk bedövning,
3. fasthållning av djurets huvud med horntag vid mekanisk bedövning av ren,
4. manuell fasthållning av mindre djur,
5. fotbyglar för fjäderfä med en vikt av högst 20 kg samt
6. slakttratt för fjäderfä.

Tillåtna bedövningsmetoder

2 § Följande bedövningsmetoder är tillåtna att använda till respektive djurart, med de begränsningar och detaljerade anvisningar som anges i 3-34 §§.

	Bultpistol	Kulvapen	Slag i huvudet	Elektricitet	Koldioxid
<i>Nötkreatur</i>	X	X☐			
<i>Får</i>	X	X☐		X	
<i>Getter</i>	X	X☐		X	
<i>Renar och hjortar</i>	X	X☐			
<i>Övriga idisslare</i>	X	X☐			
<i>Grisar</i>	X	X☐		X	X
<i>Hästdjur</i>	X	X☐			
<i>Höns</i>	X	X	X	X	X
<i>Övriga fjäderfän</i>	X	X	X	X	
<i>Strutsfåglar</i>	X	X		X	
<i>Kaniner</i>	X	X	X	X	

☐: Även hagelgevär är tillåtet enligt nedanstående paragrafer.

Mekanisk bedövning

3 § Vid mekanisk bedövning ska djurets rörelsefrihet begränsas så att skottet kan placeras rätt. Detta gäller dock inte i samband med strövensslakt.

Efter det att djurets rörelsefrihet har begränsats enligt 1 § ska det bedövas omedelbart.

4 § Skjutvapnets typ, laddning och ammunition ska anpassas till djurarten och djurets storlek.

5 § Ett skjutvapens skötsel ska innefatta rengöring, smörjning och kontroll av eventuella packningar varje dag det används. Motsvarande skötsel ska ske innan vapnet används efter ett längre uppehåll. Krav på journalföring av skötseln av skjutvapen på slakterier framgår av 4 kap. 1 §.

Ammunition ska förvaras torrt.

Den som använder bultpistol ska efter varje skott säkerställa att bulten återgår till utgångsläget.

6 § Om en bultpistol eller ett annat skjutvapen används för att bedöva djur ska djuret skjutas så att hjärnan träffas och skadas på ett sådant sätt att djuret omedelbart förlorar medvetandet.

Om en bultpistol används för att bedöva fjäderfå får djuret skjutas så att hjärnan skadas på ett sådant sätt att djuret omedelbart förlorar medvetandet.

När andra skjutvapen än bultpistol och kulmask används, ska vapnets mynning inte ha direktkontakt med djuret.

7 § Enhandsvapen får användas för bedövning av nötkreatur, får, getter, renar, hjortar, grisar och hästdjur under förutsättning att vapnets kaliber är minst .32" (7,65 mm) och att ammunitionen som används har mynningsenergi (E_0) av minst 217 J (joule). Kulan ska vara konstruerad för att expandera och vara rundnosad, s.k. wadcutterkulor får inte användas.

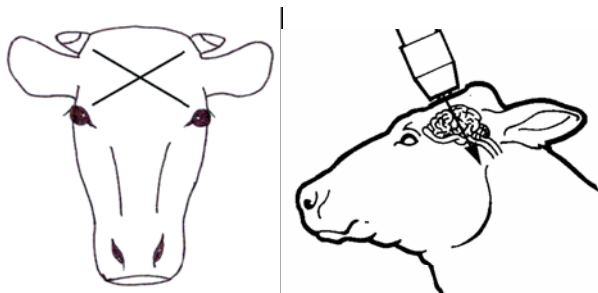
Allmänna råd till 6 kap. 7 §

Längsta avstånd vid bedövning genom skjutning med enhandsvapen bör vara 25 cm.

8 § På nötkreatur, med undantag av tjurar och kalvar, ska vapnet placeras i rät vinkel mot skallbenet i den punkt där tänkta linjer från respektive öras överkant till motstående sidas öga korsar varandra. Hur vapnet ska placeras framgår av nedanstående skiss.

På tjurar ska vapnet placeras i rät vinkel mot skallbenet cirka en centimeter vid sidan om den ovan beskrivna punkten och på kalvar ska vapnet placeras i rät vinkel mot skallbenet något nedanför denna punkt.

Placering av vapnet vid mekanisk bedövning av nötkreatur:

9 § På får utan horn ska vapnet placeras i rät vinkel mot skallens högsta punkt i mittlinjen på det sätt som framgår av nedanstående skiss. På får utan horn får vapnet även placeras i rät vinkel mot skallbenet något nedanför den punkt där tänkta linjer från respektive öra till motstående sidas öga korsar varandra.

På får och getter med horn ska vapnet placeras strax bakom benåsen mellan hornen i riktning mot käkvinkeln på det sätt som framgår av nedanstående skiss.

SJVFS 2007:77

Bestämmelser om när avblodning ska påbörjas i sådana fall finns i 7 kap. 2 § andra stycket.

På getter utan horn får vapnet placeras på samma sätt som för får, eller som för getter med horn. Bestämmelser om när avblodning ska påbörjas vid skjutning bakifrån finns i 7 kap. 2 § andra stycket.

Placering av vapnet vid mekanisk bedövning av får och getter:

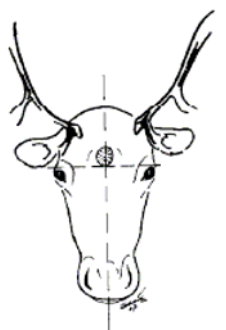
Placering av vapnet vid mekanisk bedövning av får och getter med horn:

10 § På renar ska vapnet placeras något ovanför en tänkt linje mellan ögonens överkant på det sätt som framgår av nedanstående skiss.

Om hornutskott förhindrar att djuret skjuts i pannan får vapnet placeras strax bakom hornen i riktning mot munnen enligt nedanstående skiss.

Placering av vapnet vid mekanisk bedövning av renar:

Placering av vapnet vid mekanisk bedövning av renar med hornutskott i pannan:

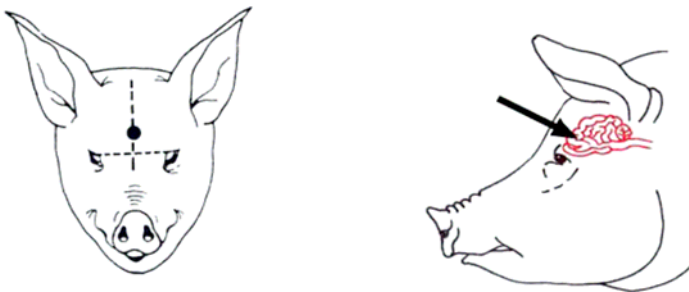
11 § På övriga idisslare ska vapnet placeras på samma sätt som på nötkreatur, enligt 8 §.

12 § På grisar som väger mer än 90 kg, med undantag av galtar och äldre suggor, ska vapnet placeras mot skallbenet i medellinjen två till tre centimeter ovanför en tänkt linje som förbinder ögonens övre kant, i linje med halskotpelaren och i riktning mot svansfästet. Hur vapnet ska placeras framgår av nedanstående skiss.

På grisar som väger mindre än 90 kg ska vapnet placeras på motsvarande sätt i förhållande till djurets storlek, dvs. något närmare den tänkta linjen.

På galtar och äldre suggor ska vapnet placeras mot skallbenet vid sidan om den benkant som löper längs skallens medellinje, 3-4 centimeter ovanför en tänkt linje som förbinder ögonens övre kant.

Placering av vapnet vid mekanisk bedövning av grisar:

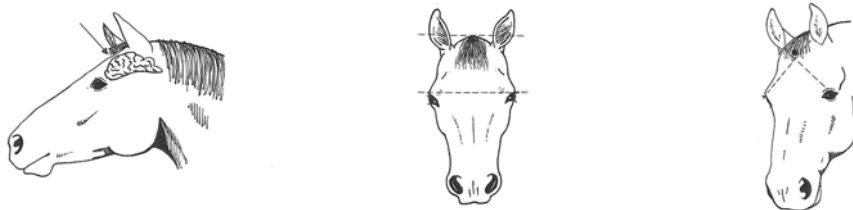
Allmänna råd till 6 kap. 12 §

När bultpistol används, bör patroner med en laddning av minst 4 grains användas på grisar som väger mer än 90 kg, och minst 2,5 grains på grisar som väger mindre än 90 kg.

Bultpistol bör inte användas vid bedövning av grisar med avvikande skallform, t.ex. hängbuksvin.

13 § På hästdjur ska vapnet placeras i rät vinkel mot pannbenet på mittlinjen mitt emellan en tänkt linje mellan överkanten på ögonen och översta benkanten i skallen på det sätt som framgår av nedanstående skiss.

Placering av vapnet vid mekanisk bedövning av häst:

Allmänna råd till 6 kap. 13 §

Den punkt som beskrivs i denna föreskrift återfinns ofta nära det främre pannluggsfästet, cirka 2 centimeter ovanför den punkt där tänkta linjer från respektive öra till motstående sidas öga korsar varandra.

14 § Nötkreatur, får, getter, renar, grisar och hästdjur får bedövas genom skjutning med kulgevär eller hagelgevär enligt nedanstående tabell.

	Riktning	Kulgevär ¹			Hagelgevär ¹	
		Ammunition	Anmärkning	Avstånd	Ammunition	Avstånd
Nötkreatur	Vapnet ska vinklas så att skottet riktas genom hjärnstammen.	Minst klass 3. Tjurar äldre än 30 mån minst klass 2.	Hålspetsammunition får inte användas i klass 3 till nötkreatur som väger mer än 100 kg.	Högst 5 meter.	Kaliber 20 eller grövre, med minst 28 g hagel av storlek minst 2,75 mm (US 6).	5-25 cm från djurets huvud.
Får och getter	Vapnet ska vinklas så att skottet riktas genom hjärnstammen.	Får och getter utom baggar och bockar: minst klass 4 med expanderande kula (motsvarande E ₀ om minst 150 joule) i vapen med kaliber om minst 5,6 x 15 R, .22 LR. Baggar och bockar minst klass 3.		Högst 5 meter	Kaliber 36 (.410) eller grövre, med patron innehållande 12,5 g av minst 2,5 mm hagel (US 7), ej stålhagel. Baggar och bockar kaliber 20 eller grövre med minst 28 g hagel av storlek minst 2,75 mm (US 6).	5-25 cm från djurets huvud.
Renar	Skottet ska riktas mot hjärnan.	Minst klass 2 med expanderande kula (motsvarande E ₁₀₀ om minst 800 J, kulvikt minst 3,2 g).		Högst 5 meter. För strövren högst 50 meter.	Kaliber 20 eller grövre, med minst 28 g hagel av storlek minst 2,75 mm (US 6).	5-25 cm från djurets huvud.
Grisar	Vapnet ska vinklas så att skottet riktas i linje med halskotpelaren.	Minst klass 3 (motsvarande E ₁₀₀ om minst 200 J, kulvikt minst 2,5 g). Galtar äldre än 12 mån minst klass 2.	Hålspetsammunition får inte användas i klass 3 till äldre grisar än slaktsvin.	Högst 5 meter.	Kaliber 20 eller grövre, med minst 28 g hagel av storlek minst 2,75 mm (US 6).	5-25 cm från djurets huvud.
Hästdjur	Vapnet ska vinklas så att skottet riktas i linje med	Minst klass 4 med expanderande kula		Högst 5 meter.	Kaliber 20 eller grövre, med minst 28 g hagel av storlek minst	5-25 cm från djurets huvud.

	halskotpelaren.	(motsvarande E ₀ om minst 150 J), i vapen med kaliber om minst 5,6 x 15 R, .22 LR.			2,75 mm (US 6).	
--	-----------------	---	--	--	-----------------	--

1) Indelningen i klasser baserar sig på indelningen av kulpatroner i Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2002:18) om jakt och statens vilt.

15 § På fjäderfän och strutsfåglar ska vapnet placeras i rät vinkel mot skallbenet på skallens högsta punkt.

16 § På kaniner ska vapnet placeras mitt på den högsta punkten av huvudet och riktas mot käkvinkeln.

17 § Kaniner och fjäderfän får bedövas genom ett slag i bakhuvudet med ett hårt föremål om djuret slaktas av sin ägare för dennes personliga bruk eller om djuret är avsett för utfodring av rovlevande djur.

Enstaka sjuka, skadade, eftersatta eller av andra skäl frångallrade fjäderfän och kaniner får bedövas genom ett slag i bakhuvudet med ett hårt föremål eller, för mindre djur, genom att bakhuvudet slås mot ett hårt fast föremål.

Andra stycket gäller även fjäderfä som avlivas för provtagningsändamål samt när reservutrustning används till enstaka djur i samband med slakt.

Slaget ska utföras på ett sådant sätt att djuret omedelbart förlorar medvetandet.

18 § Efter utförd mekanisk bedövning ska en kontroll göras av att djuret uppvisar följande tecken

1. djuret ska omedelbart falla samman och får inte visa några tecken på resningsförsök,
2. normal andningsrytm ska inte kunna ses hos djuret,
3. djurets ögon ska vara öppna och blicken stirrande och riktad framåt.

Elektrisk bedövning

19 § Bedövningsutrustningen ska vara försedd med en teknik som garanterar att föreskriven strömstyrka uppnås, en signal som för operatören tydligt anger att strömkretsen är sluten samt en lätt avläsbar mätare som visar spänningen och strömstyrkan i den slutna kretsen.

Vid individuell bedövning ska utrustningen vara försedd med en anordning som mäter motståndet och som förhindrar att apparaten kan användas om minsta tillåtna strömstyrka inte kan uppnås.

20 § Elektroder ska vara väl underhållna och rena.

21 § Vid elektrisk bedövning av grisar, får och getter ska elektroderna placeras på båda sidor om skallen på en tänkt linje mellan respektive sidas öra och öga på det sätt som framgår av nedanstående skisser eller i nära anslutning till denna linje, så att strömmen passerar genom djurets hjärna.

Vid elektrisk bedövning av strutsfåglar och fjäderfän ska elektroderna placeras på båda sidor om skallen så att strömmen passerar genom djurets hjärna.

Placering av elektroderna vid elektrisk bedövning av får och getter:

Placering av elektroderna vid elektrisk bedövning av grisar:

22 § Strömstyrkan mellan elektroderna ska vid individuell bedövning och användning av 50 Hz växelström, för varje djur uppgå till minst följande värden

1. för får, getter och grisar 1,25 Ampere,
2. för strutsfåglar samt fjäderfän med en kroppsvikt över 2,5 kg 0,5 Ampere,
3. för övriga fjäderfän 0,3 Ampere samt
4. för kaniner 0,3 Ampere.

Föreskriven strömstyrka ska uppnås inom en sekund efter det att strömkretsen har slutits och ska därefter upprätthållas genom djurets hjärna till dess att djuret är bedövat. Lämpliga åtgärder ska också vidtas för att säkerställa en god elektrisk kontakt, särskilt genom avlägsnande av ull eller genom att huden fuktas.

23 § Elektrisk bedövning av fjäderfän får ske genom att huvudet passerar genom ett strömförande vattenbad.

Strömstyrkan ska, vid användning av växelström, för varje djur uppgå till minst de värden som framgår av nedanstående tabell. Föreskriven strömstyrka ska upprätthållas till dess att djuret är bedövat.

Fjäderfän får även bedövas med användning av likström.

För att en korrekt bedövning ska kunna erhållas ska vattenbadet vara tillräckligt stort och djupt för den typ av fjäderfä som ska slaktas, och får inte svämma över vid ingången. Den elektrod som är nedsänkt i vattnet ska löpa längs hela vattenbadets längd.

Lämpliga åtgärder ska vidtas för att säkerställa att strömmen kan passera på ett korrekt sätt. Genom fuktning kan särskilt en god elektrisk kontakt mellan bygel och ben uppnås.

Frekvens (Hz)	Slaktkyckling, värphöns (Ampere)	Anka, gås (Ampere)	Kalkon (Ampere)
50-200	0,12	0,13	0,15
201-400	0,12	0,15	0,25
401-1500	0,15	0,20	0,25

Allmänna råd till 6 kap. 23 §

Vid användning av likström bör minst motsvarande strömstyrka som den som anges för 50-200 Hz i tabellen ovan uppnås.

24 § När strömförande vattenbad används, ska vattennivån kunna regleras för att säkerställa kontakt med djurets huvud.

25 § Efter utförd elektrisk bedövning av får, getter, grisar eller strutsfåglar ska en kontroll göras av att djuret uppvisar följande tecken

1. djuret ska falla samman i kramp vilken först karaktäriseras av stelhet, sedan av muskelryckningar,
2. normal andningsrytm ska inte kunna ses hos djuret,
3. djurets ögon ska vara öppna och pupillerna kraftigt utvidgade.

26 § Efter utförd elektrisk bedövning av fjäderfån ska en kontroll göras av att djuret är bedövat.

Koldioxidbedövning

Grisar

27 § Vid koldioxidbedövning av grisar ska indrivningen ske från en indrivningsbox. Boxen ska vara belägen i omedelbar anslutning till den transportkorg som fraktar grisarna ner i koldioxidschaktet.

Koldioxidschaktets övre del ska vara försedd med belysning.

Vid manuell indrivning ska den som arbetar med indrivningen befinna sig i indrivningsboxen.

28 § Transportkorgarna ska vara försedda med ett plant och halkfritt golv.

I varje transportkorg ska det finnas utrymme för minst två grisar. Transportkorgarna ska vara utformade så att djuren kan stå upprätta tills de förlorar medvetandet. Transportkorgarna får inte överbeläggas.

29 § Vid koldioxidbedövning ska en sådan koldioxidkoncentration och exponeringstid väljas så att djuret förblir medvetslöst till dess avblodningen avslutats och djuret är dött. Djuret ska dock utsättas för minst 70 procent koldioxid i totalt minst 140 sekunder, varav minst 90 procent koldioxid under minst 60 sekunder.

Djuret ska så snabbt som möjligt, dock inom högst 30 sekunder, forslas från bedövningsanläggningens inlastningsnivå till den nivå där den högre föreskrivna koldioxidkoncentrationen är uppnådd.

30 § Utrustningen i koldioxidschaktet ska vara försedd med en teknik för grafisk registrering av koldioxidkoncentrationen och en för operatören tydlig signal som varnar om koncentrationen sjunker under föreskriven nivå. Utrustningen ska kalibreras regelbundet.

Registreringen ska ske på sådan nivå i koldioxidschaktet som gör det möjligt att kontrollera att den koncentration och tidsperiod som föreskrivs i 29 § har uppnåtts.

Koldioxidschaktet ska kunna inspekteras när bedövningsanläggningen är i drift.

31 § Efter utförd koldioxidbedövning ska en kontroll göras av att djuren uppvisar följande tecken

1. normal andningsrytm ska inte kunna ses hos djuret,
2. djurets ögon ska vara öppna och pupillerna kraftigt utvidgade.

Höns

32 § Vid koldioxidbedövning av höns ska djuren utsättas först för 35–45 procent koldioxid under minst 60 sekunder och därefter för 75–85 procent koldioxid under minst 120 sekunder.

33 § Utrustningen i bedövningsutrymmet ska vara försedd med en teknik för grafisk registrering av koldioxidkoncentrationen och en för operatören tydlig signal som varnar om koncentrationen förändras i förhållande till föreskrivet intervall.

Registreringen ska ske på en sådan plats i bedövningsutrymmet som gör det möjligt att kontrollera att den koncentration och tidsperiod som föreskrivs i 32 § har uppnåtts.

Bedövningsutrymmet ska kunna inspekteras när bedövningsanläggningen är i drift.

34 § Efter utförd bedövning ska en kontroll göras av att djuret är bedövat.

7 KAP. SLAKT

1 § Nötkreatur, får, getter, renar, hjortar och övriga idisslare, grisar, hästdjur samt fjäderfän, strutsfåglar och kaniner får slaktas enligt föreskrifterna i detta kapitel. För annan avlivning än slakt, samt för foderslakt av de djurslag som inte omfattas av 7 kap., gäller 8 kap.

2 § Avblodning ska påbörjas

1. inom 60 sekunder efter bedövning med skjutvapen,
2. inom 20 sekunder efter bedövning med elektricitet samt
3. inom 60 sekunder efter bedövning med koldioxid.

Får och getter som bedövats genom skjutning bakifrån i enlighet med bestämmelserna i 6 kap. 9 § andra och tredje stycket ska börja avblodas senast 15 sekunder efter det att skottet har avlossats.

Avblodning kan i vissa fall få påbörjas senare än vad som anges i tabellen, efter beslut av Jordbruksverket. Detta gäller avblodning av grisar som bedövats med koldioxid och nötkreatur som bedövats med bultpistol eller kulvapen.

3 § Avblodning av ett djur ska utföras genom att man öppnar båda halspulsådrorna eller det gemensamma blodkärl som dessa ådror utgår ifrån.

Allmänna råd till 7 kap. 3 §

En dubbeleggad stickkniv med minst 20 cm bladlängd bör användas vid slakt av andra djurslag än fjäderfän, strutsfåglar och kaniner.

4 § Om fjäderfän avblodas genom automatisk halsavskärning ska det finnas en person till hands som slaktar djuren omedelbart om utrustningen inte fungerar.

5 § Efter avblodningen ska det göras en kontroll i syfte att säkerställa att djuret är dött innan ytterligare steg i slaktprocessen får utföras på detta djur. En sådan kontroll ska utföras visuellt på samtliga djur.

För andra djurslag än fjäderfä ska den visuella kontrollen kompletteras med stickprovskontroller där avsaknad av hornhinnereflex eller frånvaro av smärtekänslighet kontrolleras.

Vid misstanke om att ett djur inte är dött ska djuret omedelbart bedövas på nytt och avblodas.

Allmänna råd till 7 kap. 5 §

Den person som kontrollerar att djuret är dött bör vara utrustad med bultpistol eller annan lämplig bedövningsutrustning samt stickkniv. Vid slakt av grisar i högt tempo bör kontrollen efter avblodning utföras av en person som inte samtidigt har andra arbetsuppgifter.

Förekomst av otillräcklig avblodning bör utredas och dokumenteras, så att orsaken kan fastställas och åtgärdas.

6 § Om samma person ansvarar för bedövning, länkning, upphängning och avblodning av djuren ska samtliga dessa moment utföras på ett djur innan de utförs på ett annat djur.

8 KAP. ANNAN AVLIVNING

1 § De avlivningsmetoder som är tillåtna att använda till respektive djurslag framgår av nedanstående tabeller. Tabellerna gäller med de begränsningar och detaljerade anvisningar som anges i 2–22 §§. För odlad fisk anges förfarandet i 23–26 §§.

I de fall det i nedanstående paragrafer anges att en avlivningsmetod endast får användas på medvetslösa djur får djuret göras medvetslöst genom användning av de metoder som är tillåtna för respektive djurslag enligt 6 kap. eller andra djurskyddsmässigt acceptabla metoder.

Tabell A. Annan avlivning av livsmedelsproducerande djurslag
(gäller även när dessa hålls för andra ändamål än livsmedelsproduktion)

	Avblodning av medvetslösa djur	Dekapitering av medvetslösa djur	Halsdislokation av medvetslösa djur	Slag mot huvudet	Distansavlivning	Maceration	Narkosmedel m.m.	Gas: Koldioxid
<i>Nötkreatur</i>	X				X		X	
<i>Får och getter</i>	X			X ^Δ	X		X	
<i>Renar och hjortar</i>	X				X		X	
<i>Övriga idisslare</i>	X				X		X	
<i>Grisar</i>	X			X ^Δ	X		X	
<i>Hästdjur</i>	X				X		X	
<i>Höns och kalkoner</i>	X	X*	X* ^Δ	X			X	X
<i>Okläckta och halvkläckta fjäderfäkycklingar</i>				X		X	X	
<i>Daggamla fjäderfäkycklingar</i>	X	X*	X*	X		X	X	X
<i>Övriga fjäderfän</i>	X	X*	X* ^Δ	X			X	X [♦]
<i>Strutsfåglar</i>	X			X ^Δ	X		X	
<i>Kaniner</i>	Se tabell B							

* = för vissa viktgrupper krävs dock inte medvetslöshet

Δ = ålders- eller viktbegränsat

♦ = endast vaktlar

Tabell B. Avlivning av icke livsmedelsproducerande djurslag samt kaniner

	Av- blod- ning av med- vetslösa djur	De- kapi- tering av med- vetslösa djur	Hals- dis- loka- tion av med- vets- lösa djur	Slag mot huvu- det	Hjärn- stams- stick på med- vetslösa djur	Hu- vud- skott	Dis- tans- avliv- ning	Ma- cera- tion	Elek- trici- tet	Nar- kos- me- del, injek- tion m.m.	Nar- kos- me- del, in- hala- tion	Kol- di- oxid
Hundar och katter	X			X ^Δ		X	X			X	X	
Minkar och rävar	X			X ^Δ		X	X			X	X	X
Kani- ner	X	X* ^Δ	X* ^Δ	X ^Δ		X	X			X	X	
Gna- gare	X	X* ^Δ	X* ^Δ	X ^Δ		X			X [◇]	X	X	X ^Δ
Tam- illrar	X	X* ^Δ		X ^Δ		X	X			X	X	
Pri- mater										X	X	
Övriga fåglar	X	X*	X* ^Δ	X ^Δ				X ^Δ	X	X	X	
Krä- ldjur		X		X ^Δ	X	X	X			X		
Grod- djur		X		X ^Δ	X					X		

* = för vissa viktgrupper krävs dock inte medvetslöshet

Δ = ålders- eller viktgränsat

◇ = gäller endast chinchillor

Allmänna råd till 8 kap. 1 §

För att göra djur medvetslösa i samband med avlivning, i de fall då 6 kap. inte är tillämpligt, bör veterinär anlitas. Detta gäller inte för försöksdjur. För mindre djur (ålders- respektive viktsgränser, se 8-9 §) får slag i huvudet användas som bedövningsmetod.

2 § Efter genomförd avlivning ska det göras en kontroll i syfte att säkerställa att djuret är dött, innan vidare åtgärder företas med kroppen. En sådan kontroll ska utföras visuellt på samtliga djur. Vid misstanke om att ett djur inte är dött ska förnyade avlivningsåtgärder omedelbart vidtas.

Allmänna råd till 8 kap. 2 §

När så är möjligt eller lämpligt bör döden hos djur som avlivats genom halsdislokation, slag mot huvudet eller koldioxid säkerställas genom avblodning, dekapitering eller annan lämplig metod.

Avblodning

3 § Följande djur får avlivas genom avblodning: nötkreatur, får, getter, renar, hjortar och övriga idisslare; grisar, hästdjur, fjäderfä, strutsfåglar och övriga fåglar; hundar, katter, minkar och rävar; kaniner, gnagare och tamillrar. Avblodning får endast göras på medvetslösa djur.

För avblodning av nötkreatur, får, getter, renar, hjortar och övriga idisslare, grisar, hästdjur samt fjäderfän, strutsfåglar och kaniner gäller 7 kap. 2–6 §§ i tillämpliga delar.

4 § Avblodning av ett djur ska utföras genom att man öppnar båda halspulsåderna, det gemensamma blodkärl som dessa ådror utgår ifrån eller ett annat centralt blodkärl.

Dekapitering

5 § Kaniner, gnagare, tamillrar, fjäderfä och övriga fåglar samt kräldjur och groddjur får avlivas genom dekapitering. Djur med en kroppsvikt överstigande 150 g samt kräldjur och groddjur ska vara medvetslösa när de avlivas.

Kaniner, gnagare och tamillrar med en kroppsvikt om 1 kg eller därutöver får inte avlivas genom dekapitering.

Om det är nödvändigt i diagnostiskt syfte får en veterinär besluta att fjäderfä oavsett kroppsvikt får avlivas genom dekapitering utan föregående bedövning.

På kräldjur och groddjur ska hjärnan förstöras omgående efter dekapitering.

Halsdislokation

6 § Enstaka, sjuka, skadade eller av andra skäl frångallrade fjäderfän samt fjäderfän som avlivas för provtagningsändamål får avlivas genom dislokation av halskotpelaren på ett sådant sätt att halsens blodkärl brister och djuret omedelbart dör.

Fjäderfän med en kroppsvikt överstigande 250 g ska först bedövas i enlighet med 6 kap.

Fjäderfän med en kroppsvikt om 5 kg eller däröver samt strutsfåglar får inte avlivas genom halsdislokation.

Om det är nödvändigt i diagnostiskt syfte får en veterinär besluta att fjäderfä oavsett kroppsvikt får avlivas genom dislokation av halskotpelaren utan föregående bedövning, på ett sådant sätt att djuret omedelbart dör.

7 § Följande djurslag får avlivas genom halsdislokation:

1. Gnagare och kaniner med en kroppsvikt om högst 1 kg. Djur med en kroppsvikt överstigande 150 g ska vara medvetslösa när de avlivas.

2. Övriga fåglar med en kroppsvikt om högst 5 kg.

Fåglar med en kroppsvikt överstigande 250 g ska vara medvetslösa när de avlivas.

Slag mot huvudet

8 § Slag mot bakhuvudet får användas för att avliva ett mindre antal

1. lamm, killingar, smågrisar, hundvalpar, kattungar samt mink- och rävvvalpar, om djuret är yngre än 14 dagar,
 2. strutsfågelkycklingar och fjäderfän, samt
 3. kaniner, gnagare, tamillrar, kräldjur, groddjur samt övriga fåglar, om djuret väger högst 1 kg.
- Slaget ska utföras med sådan kraft och precision att det medför omedelbar medvetlöshet och död.

Allmänna råd till 8 kap. 8 §

Djurets bakhuvud bör med ett hårt slag slås mot ett fast förankrat, hårt föremål. Djuret kan även slås hårt i bakhuvudet med ett för ändamålet lämpligt trubbigt föremål.

Hjärnstamsstick

9 § Kräldjur och groddjur får avlivas genom att ett smalt, vasst instrument sticks in och roteras i djurets hjärna genom öppningen mellan skallen och halskotpelaren. Instrumentet ska föras in först framåt mot hjärnstammen och därefter bakåt mot ryggmärgen.

Hjärnstamsstick får endast göras på medvetlösa djur.

Huvudskott

10 § Hundar och katter som har fångats i fälla, har skadat sig eller av annan anledning har en kraftigt inskränkt rörelsefrihet får avlivas i enlighet med nedanstående tabell.

Hundar och katter får avlivas med kulvapen eller hagelgevär, som är tillåtna för jakt eller avlivningsändamål, i enlighet med kraven i nedanstående tabell. Djuret ska skjutas så att hjärnan träffas och skadas på ett sådant sätt att djuret omedelbart förlorar medvetandet. Medvetandet får inte återkomma.

	Riktning	Kulvapen ¹		Hagelgevär ¹	
		Ammunition	Avstånd	Ammunition	Avstånd
<i>Hundar</i>	Mot djurets bakhuvud.	Minst kaliber .22 Long eller .22 Long Rifle (5,6 x 15 R), expanderande kula, klass 4 (anslagsenergi minst 150 J (E ₀)).	Högst 2 meter, vid användning av enhandsvapen dock 5-25 cm.	Kaliber 20 eller grövre, patron innehållande minst 28 g av minst 3 mm hagel (US 5), ej stålhagel.	Högst 2 meter.
<i>Katter</i>	Mot djurets huvud.	Minst kaliber .22 Short (5,6 x 11 R), expanderande kula, anslagsenergi minst 70 J (E ₀).	Högst 2 meter, vid användning av enhandsvapen dock 5-25 cm.	Kaliber 36 (.410) eller grövre, patron innehållande minst 12,5 g av minst 2,5 mm hagel (US 7), ej stålhagel.	Högst 2 meter.

1) Indelningen i klasser baserar sig på indelningen av kulpatroner i Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2002:18) om jakt och statens vilt.

11 § Minkar, rävar, kaniner, gnagare, tamillrar och kräddjur får avlivas genom skjutning med vapen. Vid avlivning med skjutvapen ska skjutvapnets laddning respektive ammunition anpassas till djurarten och djurets storlek.

Djuret ska skjutas så att hjärnan träffas och skadas på ett sådant sätt att djuret omedelbart förlorar medvetandet. Medvetandet får inte återkomma.

Om bultpistol används, ska djuret avblodas omedelbart efter det att det har skjutits.

Distansavlivning

12 § Enstaka förvildade, förrymda eller skadade djur, som inte är möjliga att fånga in utan att djuren åsamkas ett större lidande, får avlivas med för jakt- eller avlivningsändamål avsedda kulgevär och hagelgevär enligt nedanstående tabell.

Djurslag	Kul- eller hagelgevär¹ samt ammunitionstyp	Längsta skjutavstånd	Träffområde²
<i>Nötkreatur (oskadade)</i>	Klass 1 (endast kulgevär). Expanderande kula ⁴ med E ₁₀₀ ³ om minst 2800 J (motsvarande .308 Win. med 10,7 g kula), minst kaliber 7,62 mm.	100 m	<i>Bröst</i>
<i>Buffel, bison, visent samt skadade vuxna nötkreatur</i>	Klass 1 (endast kulgevär). Expanderande kula ⁴ med E ₁₀₀ ³ om minst 3700 J (motsvarande 9,3 x 62 med 18,5 g kula), minst kaliber 7,62 mm.	50 m	<i>Bröst</i>
<i>Får och getter</i>	Klass 1 (endast kulgevär) Expanderande kula ⁴ , Klass 1.	50 m	<i>Bröst</i>
<i>Renar</i>	Klass 1 (endast kulgevär). Expanderande kula ⁴ , Klass 1.	100 m	<i>Bröst</i>
<i>Övriga idisslare</i>	Klass 1 (endast kulgevär). Expanderande kula ⁴ med E ₁₀₀ ³ om minst 3700 J (motsvarande 9,3 x 62 med 18,5 g kula), minst kaliber 7,62 mm.	100 m	<i>Bröst</i>
<i>Grisar</i>	Klass 1 (endast kulgevär). Expanderande kula ⁴ , Klass 1.	25 m	<i>Bröst</i>
<i>Hästdjur</i>	Klass 1 (endast kulgevär). Expanderande kula ⁴ , Klass 1, med minst 11,7 g kula, minst kaliber 7,62 mm.	50 m	<i>Bröst</i>
<i>Strutsar</i>	Klass 1 (endast kulgevär). Expanderande kula ⁴ , Klass 1.	50 m	<i>Bröst</i>
<i>Kaniner</i>	Minst Klass 4 (kulgevär) eller hagelgevär med kaliber 36 (.410) eller grövre. Expanderande kula ⁴ , minst klass 4, eller en hagelpatron innehållande minst 12,5 g av minst 2,5 mm hagel (US 7), ej stålhagel.	50 m (kulgevär) 20 meter (hagelgevär)	<i>Bröst</i>
<i>Hundar</i>	Minst Klass 2 (endast kulgevär) eller hagelgevär med kaliber 20 eller grövre. Expanderande kula ⁴ , minst Klass 2, eller en hagelladdning med minst 32 g hagel, minst 3 mm (US 5), ej stålhagel.	25 m (kulgevär) 10 m (hagelgevär)	<i>Bröst</i>
<i>Katter</i>	Minst Klass 3 (kulgevär) eller hagelgevär med kaliber Expanderande kula ⁴ , minst Klass 3, eller en	30 m (kulgevär)	<i>Bröst</i>

	20 eller grövre.	hagelladdning med minst 30 g hagel, minst 2,75 mm (US 6), ej stålhagel.	20 m (hagelgevär)	
<i>Minkar</i>	Minst Klass 4 (kulgevär) eller hagelgevär med kaliber 36 eller grövre.	Expanderande kula ⁴ , minst Klass 4, eller hagelpatron innehållande minst 12,5 g av minst 2,5 mm hagel (US 7), ej stålhagel.	30 m (kulgevär) 20 m (hagel)	<i>Bröst</i>
<i>Rävar</i>	Minst Klass 3 (kulgevär) eller hagelgevär med kaliber 20 eller grövre.	Expanderande kula ⁴ , minst Klass 3, eller hagelpatron innehållande minst 28 g av minst 3 mm hagel (US 5), ej stålhagel.	25 m (kulgevär) 15 m (hagel)	<i>Bröst</i>
<i>Tamillrar</i>	Minst Klass 3 (kulgevär) eller hagelgevär med kaliber 20 eller grövre.	Expanderande kula ⁴ , minst Klass 3, eller hagelpatron innehållande minst 28 g av minst 3 mm hagel (US 5), ej stålhagel.	25 m (kulgevär) 10 m (hagel)	<i>Bröst</i>
<i>Kräldjur</i>	Klass 1-3 (endast kulgevär) beroende på djurslag och storlek		25 m	<i>Huvud</i>

- 1) Indelningen i klasser baserar sig på indelningen av kulpatroner i Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2002:18) om jakt och statens vilt.
- 2) Med "bröst" i nedanstående kolumn avses det område (hjärtat, lungor, stora kroppskärnen) som används som träffområde vid normal jakt.
- 3) Anslagsenergi mätt 100 meter från mynningen.
- 4) Dock inte så kallad varmint-kula.

Allmänna råd till 8 kap. 12 §

Bröstskott för andra djur än hund och katt bör kompletteras med avblodning i enlighet med bestämmelserna i 3 §.

Maceration

13 § Levande okläckta, halvkläckta eller daggamla kycklingar samt andra fågelungar i motsvarande utvecklingsstadier får avlivas genom maceration. Vid sådan avlivning ska utrustningens kapacitet vara tillräcklig för att snabbt avliva alla djur.

Enstaka okläckta eller halvkläckta kycklingar får även avlivas genom krossning på annat sätt.

Elektrisk ström

14 § Chinchillor, fjäderfän och övriga fåglar får avlivas med hjälp av elektrisk ström. Avlivning med elektrisk ström ska ske på ett sådant sätt att djuret omedelbart förlorar medvetandet och att hjärtat stannar.

Avlivningsutrustningen ska vara försedd med utrustning som för operatören tydligt anger att strömkretsen är sluten samt en mätare som visar strömstyrkan i den slutna kretsen. Mätaren ska vara väl synlig för operatören.

Elektroden ska vara väl underhållna och rena.

Narkosmedel och andra avlivningspreparat

15 § Samtliga djurslag får avlivas genom en överdos av narkosmedel för injektion. Sådana avlivningar ska utföras av en veterinär. Kravet på veterinärt utförande gäller dock inte vid avlivning av försöksdjur.

Tillförseln av preparatet får ske genom en intravenös, intrakardiell (hjärtstick) eller intraperitoneal (i buken) injektion eller, för kräldjur och groddjur, en intracoelomisk (i kroppshålan) injektion. Hjärtstick får endast utföras på medvetslösa djur.

En veterinär får låta en annan person avliva djur med narkosmedel om detta sker i enlighet med bestämmelserna i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2002:57) om veterinärs rätt att förskriva och tillhandahålla läkemedel i anslutning till djursjukvård och djurhälsovård. Veterinären är dock skyldig att själv fastställa att djuret är dött. Denna skyldighet gäller dock inte vid avlivning av försöksdjur.

Allmänna råd till 8 kap. 15 §

Vävnadsretande preparat bör tillföras intravenöst. Vid intraperitoneal tillförsel av vävnadsretande preparat bör djuret vara sederat (ha fått lugnande preparat).

16 § Samtliga djurslag får avlivas genom injektion av kemiska preparat specifikt avsedda för ändamålet och för det aktuella djurslaget. Sådant avlivning ska utföras av en veterinär. Kravet på veterinärt utförande gäller dock inte vid avlivning av försöksdjur.

När preparat utan sederande effekt används ska djuret vara medvetslöst vid tillförseln av avlivningspreparatet.

Groddjur får avlivas genom att avlivningspreparat tillförs i vattnet.

En veterinär får låta en annan person avliva djur med kemiska preparat om detta sker i enlighet med bestämmelserna i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2002:57) om veterinärs rätt att förskriva och tillhandahålla läkemedel i anslutning till djursjukvård och djurhälsovård. Veterinären är dock skyldig att själv fastställa att djuret är dött. Denna skyldighet gäller dock inte vid avlivning av försöksdjur.

17 § Hundar, katter, rävar, minkar, kaniner, gnagare, tamillrar, primater, fjäderfän, strutsfåglar och övriga fåglar får avlivas genom en överdos av narkosmedel för inhalation. Sådant avlivning ska utföras av en veterinär. Kravet på veterinärt utförande gäller dock inte vid avlivning av försöksdjur.

En veterinär får låta en annan person avliva djur med narkosmedel om detta sker i enlighet med bestämmelserna i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2002:57) om veterinärs rätt att förskriva och tillhandahålla läkemedel i anslutning till djursjukvård och djurhälsovård. Veterinären är dock skyldig att själv fastställa att djuret är dött. Denna skyldighet gäller dock inte vid avlivning av försöksdjur.

Allmänna råd till 8 kap. 17 §

Vid avlivning av kaniner med narkosmedel för inhalation bör djuret vara sederat (ha fått lugnande preparat).

18 § Eter eller kloroform får inte användas vid avlivning av djur.

Koldioxid

19 § Höns och kalkoner får avlivas genom exponering för koldioxid i stall.

Byggnaden ska tätas före gasinsläpp. Ventilationen får inte stängas av förrän kort före gasen är klar att släppas på. När gasen släpps på får djuren inte träffas direkt av gasstråle under hårt tryck.

Visuell inspektion av djuren ska kunna ske under avlivningen. Gashalten i stallet ska kunna mätas vid behov.

En koldioxidhalt om minst 80 % ska uppnås. Halten ska sedan bibehållas på en nivå om minst 60 % under ytterligare minst 60 minuter.

Den planerade avlivningen ska anmälas till den kommunala nämnden eller motsvarande senast en vecka i förväg. Avlivningen ska övervakas av en veterinär från det att gasen släpps på till det att utrymmet öppnats och resultatet kan inspekteras. Veterinären ska godkänna den gjorda beräkningen av mängden koldioxid som ska användas vid avlivningen innan gasinsläppet påbörjas. När avlivningen är genomförd ska veterinären sända in en ifylld rapportblankett till Jordbruksverket.

Vid förprovningsskyldig nybyggnation av höns- och kalkonstallar ska fast genomföringsrör för gasinsläpp installeras.

Allmänna råd till 8 kap. 19 §

Insläppen bör vara så placerade eller utformade att djuren inte kan träffas direkt av den inkommande, koncentrerade gasstrålen. Innan gasen släpps på bör därför området närmast gasinsläppet spärras av på ett sådant sätt att inga fåglar kan vistas närmare insläppet i munstyckets riktning än 10 meter. Alternativt kan insläppen riktas snett uppåt, eller flera parallella gasinsläpp eller en inre fördelare användas för att snabbt fördela gasen i huset. För att inte ett alltför kraftigt övertryck ska uppstå i byggnaden bör det finnas öppningar i byggnadens översta del så att luft kan passera ut när gasen släpps på. Gasen bör tempereras genom förvärmning.

Mängden koldioxid (kg) för att uppnå 80 % koncentration kan beräknas med hjälp av formeln $[stallvolym(m^3) \times 1,8 \times 0,80]$.

20 § Vaktlar och daggamla kycklingar får avlivas med koldioxid. Vid sådan avlivning ska djuren föras in i ett utrymme med högsta möjliga koncentration av koldioxid, som ska tillföras i ren form. Djuren ska stanna i utrymmet till dess de har dött.

21 § Höns får avlivas genom exponering för koldioxid i tunnel med kvarn. Visuell inspektion av djuren ska kunna ske under avlivningen. Koldioxidtunneln ska vara försedd med två prober för mätning av koldioxidhalten, en placerad tidigt och en sent i tunneln. Båda dessa ska kunna avläsas samtidigt.

Hönsen ska i koldioxidtunneln utsättas för först 35-45 % koldioxid under minst 60 sekunder och därefter för 75-85 % koldioxid under minst 120 sekunder. Den maximala tiden mellan utgången från tunneln tills att döden säkerställs genom att fåglarna förs genom kvarnen får inte överskrida 60 sekunder.

Den planerade avlivningen ska anmälas till den kommunala nämnden eller motsvarande senast en vecka i förväg. Veterinär ska finnas närvarande och

inspektera avlivningen vid uppstart samt under en timmes drift. När avlivningen är genomförd ska veterinären sända in en ifylld rapportblankett till Jordbruksverket.

22 § Minkar och rävar samt gnagare äldre än 10 dagar får avlivas med koldioxid enligt nedan.

Utrymmet där djuren exponeras för gasen ska vara konstruerat så att djuren inte skadas. Visuellt inspektion av djuren ska kunna ske under avlivningen.

Avlivning med gas ska ske på ett sådant sätt att alla djur snabbt blir medvetslösa och därefter dör.

Djuren ska stanna i utrymmet till dess de dött.

Vid avlivning med koldioxid ska djuren utsättas för en koldioxidhalt om minst 80 volymprocent. Koldioxidhalten i utrymmet ska kunna mätas vid behov.

Allmänna råd till 8 kap. 22 §

När så är möjligt eller lämpligt bör djur som avlivas med koldioxid göras medvetslösa med hjälp av annan narkosgas eller annan metod, innan koldioxidavlivningen påbörjas.

Akut avlivning av fisk

23 § Detta avsnitt, 24–26 §§, gäller endast för odlad fisk, och endast i samband med annan avlivning än slakt.

24 § Vid bedövning och avlivning av odlad fisk ska hänsyn tas till odlingssystem, art, storlek och antal fiskar som ska avlivas. De metoder som används ska antingen

1. leda till omedelbar död, eller
2. snabbt leda till bedövning som varar tills döden inträder och som alltid följs av en metod som leder till döden, eller
3. leda till död hos fisk som är bedövad eller sövd.

25 § Strupskärning får inte ske utan föregående bedövning.

26 § Kontroll av att fisken är död ska göras.

Allmänna råd till 8 kap. 24-26 §

Kontroll av att fisk är död kan göras genom konstaterande av att de rytmiska gälrörelserna omedelbart och permanent har upphört, eller genom att ögonrörelserna när fisken vickas från sida till sida omedelbart och permanent har upphört.

Koldioxid bör endast användas när stora mängder fisk snabbt måste avlivas av smittskydds- eller djurskyddsskäl.

9 KAP. ÖVRIGA BESTÄMMELSER

1 § Jordbruksverket kan bestämma att annan bedövnings- eller avlivningsmetod än de som anges i dessa föreskrifter får användas vid bekämpning av smittsam sjukdom.

2 § Om det finns särskilda skäl kan Jordbruksverket medge undantag från bestämmelserna i dessa föreskrifter.

Bestämmelser om undantag från tiden för att påbörja avblodning av gris efter bedövning med koldioxid samt nötkreatur efter utförd bedövning med bultpistol eller kulvapen finns i 7 kap. 2 § tredje stycket.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna författning träder i kraft den 1 januari 2008. De allmänna råden gäller fr.o.m. samma tidpunkt. Bestämmelserna i 4 kap. 2 § andra stycket andra meningen och tredje stycket ska dock gälla fr.o.m. den 1 april 2008. Bestämmelserna i 6 kap. 23 § andra stycket ska gälla fr.o.m. den 1 juli 2008. Bestämmelserna i 3 kap. 1 § och 4 kap. 4 § med tillhörande allmänna råd samt 8 kap. 22 § andra stycket andra meningen och femte stycket andra meningen ska gälla fr.o.m. den 1 januari 2009.
2. Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (DFS 2004:7) om avlivning av hundar, katter och vissa pälsdjur ska upphöra att gälla fr.o.m. den 1 januari 2008.
3. Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (DFS 2004:12) om hanteringen av vissa djurarter vid slakt eller annan avlivning ska upphöra att gälla fr.o.m. den 1 januari 2008. Bestämmelserna i 5 kap. 21 § andra stycket ska dock gälla t.o.m. den 30 juni 2008. Bestämmelserna i 3 kap. 2 § och 3 kap. 10 § med tillhörande allmänna råd ska gälla t.o.m. den 31 december 2008.

MATS PERSSON

Lotta Berg
(Enheten för häst, fjäderfä och vilt)